

Ako sa vidíme sami a ako nás vidí verejnosť reflexia po dvadsiatich rokoch

Ivan Kamenec

Vo svojich poznámkach sa chcem po dvadsiatich rokoch vrátiť – možnože trochu márnomyseľne alebo nebudaj aj zbytočne – k úvahe, ktorú som predniesol na 10. zjazde Slovenskej historickej spoločnosti (SHS) v Bratislave v apríli 1991(1). V nej som sa pokúsil postihnúť niektoré charakteristické znaky súdobej slovenskej historiografie, nie z aspektu jej odborného profilu, inštitucionálnej štruktúry, kádrového vybavenia či vlastných vedeckých výsledkov. Úmyslom môjho vtedajšieho vystúpenia bola istá kritická sebareflexia jednak voči často nedôstojným, oportúnnym či dokonca zbabelým postojom slovenskej historickej obce (mňa nevyvímajúc) v predchádzajúcom období totalitného systému, jednak k vnútorným problémom vlastnej vednej disciplíny. Okrem toho som glosoval príčiny, prejavy a dôsledky nízkej dôvery verejnosti voči slovenskému dejepisectvu, hoci ono už vtedy malo za sebou štyri desaťročia búrlivého kvantitatívneho rozvoja, najmä po stránke inštitucionálnej a personálnej. Bol to prvý zjazd Slovenskej historickej spoločnosti, pravdaže okrem jej mimoriadneho valného zhromaždenia v januári 1990(2), ktorý sa konal po zásadných politických a spoločenských zmenách vo vtedajšom Československu, resp. na Slovensku. Doznievala na ňom ešte celková atmosféra eufórie zo sametovej revolúcie. Rodili sa na ňom dobre myslené i trochu zidealizované predsavzatia a plány o našej budúcej odbornej práci a novom, dôstojnejšom postavení a autorite dejepisectva v spoločnosti, keď historici nebudú musieť plniť príkazy a želania politickej moci. Naše predstavy sa týkali predovšetkým základného vedeckého výskumu a sprístupňovania jeho výsledkov verejnosti prostredníctvom odborných, vedeckopopularizačných i ľahších populárnych textov, pedagogickej práce na vysokých, resp. stredných školách, no aj často neprávom zabúdanej činnosti na pôde múzeí a archívov, na ktoré je každý historik odkázaný. Myslím, že nikoho sa nedotknem, ak poviem, že všetci účastníci vtedajšieho 10. zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti sme, vo väčšej či menšej miere, boli a nemohli nebyť viac alebo menej poznamenaní vlastnými odbornými hriechmi, omylmi i zlyhaniami. Vyhlasovali sme alebo aspoň sami sebe sľubovali – parafrázujúc slová československých spisovateľov na ich 2. zjazde v roku 1956, – že už budeme hovoriť a písať len pravdu a nebudeme vedome deformovať naše dejiny.

Pretože témou terajšieho zjazdu SHS je Historiografia, politika a spoločnosť, zneužijem blahovôľu organizátorov, vašu trpezlivosť a vari i svoju nepatričnú domýšľavosť, keď sa niekoľkými poznámkami vrátim k niektorým odborným a vari ešte viac spoločenským problémom, ktoré nás znepokojovali nielen pred dvadsiatimi rokmi, ale stretávame sa s nimi aj v súčasnosti. Veď nikdy nemôžeme rezignovať na otázky: pre koho píšeme?, koho a ako našimi prácami ovplyvňujeme?, ako nás vníma verejnosť? a ako vieme odolávať opätovným pokusom politickej moci ovplyvňovať výklad dejín? K hľadaniu odpovedí na tieto otázky nás núti každodenná prax. Vyššie spomenuté problémy teda ostávajú, ale spoločenská situácia, v rámci ktorej ich treba riešiť je predsa len iná, než tomu bolo na 10. zjazde SHS.

Všetci dobre vieme, že vstupovať do tej istej rieky nemožno dva razy. Slovenské dejepisectvo sa dnes nachádza v neporovnateľne inej a treba povedať, že v lepšej situácii, ako pred dvadsiatimi rokmi. Prvýkrát sa slovenská profesionálna historiografia rozvíjala vcelku v stabilizovaných, demokratických, aj ak keď nie vždy ideálnych (ale tie vari nikdy nebudú) podmienkach. Už viac ako 20 rokov jej vývoj nebol negatívne ovplyvňovaný politickými ruptúrami, zvratmi a násilnými tlakmi. Tie totiž už od roku 1918 vo viac či menej pravidelných cykloch prerušovali jej kontinuitu, čo vzápätí viedlo k deformáciám a k autoritatívne nadiktovanému „dejinnému národnému príbehu“. Ten sa už od začiatku 20.

storočia nekonštituoval prirodzenou cestou výskumu a poznávania, ale spravidla vyrastal na totálnej negácii predchádzajúceho národného príbehu v zmysle pokynov aktuálnej politickej moci. Pravdaže, rozdiely medzi dnešným stavom a situáciou pred dvadsiatich rokov je možné identifikovať aj po kvantitatívnej stránke. Popri tradičných vedeckých pracoviskách vzniklo viacero nových výskumných inštitúcií a univerzít, na ktorých sa etablovali katedry, resp. ústavy dejín. Do praxe vstúpili dve generácie mladých historikov, ktorí už neľahajú za sebou frustrujúcu záťaž tlakov totalitného režimu a v rámci nej vlastných odborných či osobných zlyhaní. Nepoznajú cenzúru a vari ešte zhubnejšiu autocenzúru. Preto je u nich aj pochopiteľnejší typický jav pre každú nastupujúcu garnitúru, to jest kritické vymedzovanie sa proti názorom, prácam a metódam predchádzajúcich generácií dejepiscov. Na svoje pôsobenie v historickej obci sú dobre pripravení po jazykovej stránke a aj dôležitými technickými zručnosťami, sú odvážnejší v prístupe k netradičným témam, resp. k novátorským metódam historického výskumu, majú intenzívne kontakty so zahraničnými kolegami. Pokusy vyvolať odbornú diskusiu na tému, či existoval a existuje v slovenskej historiografii generačný problém však, žiaľ, zatiaľ ostali neúspešné(3).

Zmeny oproti stavu pred dvadsiatich rokov sa dajú registrovať aj číselným porovnaním množstva bibliografických jednotiek odbornej i vedecko-popularizačnej historickej literatúry, narastajúcim počtom periodických i neperiodických časopisov, zborníkov, ročeniek, memoárov, pramenných edícií a pod. Nechcem však a ani nie som schopný vymenúvať dvadsaťročné kvantitatívne rozdiely a už vôbec nie hodnotiť ich odbornú kvalitatívnu stránku. Napokon, to nie je ani poslaním nášho terajšieho zjazdu. Znova sa však pokúsim hľadať odpovede na dve otázky: Ako vidíme sami seba? A ako nás vidí verejnosť?

V slovenskej historiografii, ako v každom inom vednom odbore doma i v zahraničí, nikdy nebola, nie je a ani nebude úplná názorová zhoda, ktorá je napokon vždy iba znakom politického diktátu a následnej stagnácie vedeckého výskumu. Historická obec na Slovensku v rokoch 1991 – 2011 svojím spôsobom čiastočne odzrkadľuje názorovú diferenciaciu celej spoločnosti. Tieto dva subjekty sa navzájom ovplyvňujú, no netrúfam si povedať, či dejepisectvo viac ovplyvňuje historické vedomie spoločnosti, alebo historici sa viac oportúnne prispôbujú tlakom politickej moci, resp. želaniam spoločnosti. Ľudia totiž vždy radšej počúvajú zidealizovaný výklad svojich národných, resp. štátnych dejín, ktorý hovorí len o ich pozitívnych, heroických, prípadne trpitel'ských úsekoch a javoch. Menej sú už ochotní prijať fakty o ich kontroverzných či dokonca temných stránkach, v čom neraz nachádzajú podporu aj u časti historickej obce, ktorá buď v dobrej viere, alebo aj účelovo nadradzuje údajnú vlastenecko-výchovnú úlohu dejepisectva nad jeho poznávacím poslaním. Je to bežný jav nielen na Slovensku. Ak sa s ním vyrovnáme, budeme lepšie chápať a ľahšie prijímať aj dakedy veľmi drsnú kritiku zo strany verejnosti. To však neznamená, že by sme ju mali v celej šírke akceptovať a prispôbiť jej celú našu prácu. Veď predsa schopnosť kritической sebareflexie vlastných dejín nie je žiadnym prejavom nihilizmu a dehonestácie národa alebo štátu, ale jedno z dôležitých kritérií vyspelosti každej národnej historiografie.

V tejto, podľa mňa kardinálnej otázke sa vedú permanentné spory aj vnútri slovenskej historickej obce. Každý aktívny historik je do týchto sporov chtiac-nechtiac, vo väčšej či menšej miere zatiahnutý. Kto sa tvári, že sa ho to netýka, nevraví pravdu. Nikto nemôže o sebe tvrdiť, že je absolútne objektívny. Veď okrem toho, že sme historikmi, sme aj občania s určitými politickými či ideovými názormi, ovplyvnení našou národnou, náboženskou, sociálnou identitou, rodinnou či školskou výchovou a napokon aj našimi vlastnými osobnými skúsenosťami.

Tieto individuálne determinanty sa vždy premietajú do finálnych výsledkov našej práce, no nemali by v nej prekryť odbornosť a profesionalitu, čo je však v niektorých prípadoch dost náročné a nedarí sa nám to. Spomínané diferencie, nie odborného, ale skôr metodického či ideového charakteru v prístupe k dejinám, sme registrovali už v materiáloch 10. zjazdu pred dvadsiatimi rokmi. Mal som vtedy naivnú, zidealizovanú, teda mylnú predstavu, že polemizujúce strany, napriek rozdielnym stanoviskám sa k sebe čiastočne približujú nielen po odbornej, ale aj ľudskej stránke. Zjednodušene povedané, že sa budeme snažiť aspoň pochopiť nášho odborného oponenta, aj keď s jeho názormi nesúhlasíme. Myslím, že táto tendencia sa čiastočne prejavila na viacerých vedeckých podujatiach začiatkom deväťdesiatych rokov.

Možnože trochu prehánam, no z dnešného hľadiska to bola priam selanka. Po dvadsiatich rokoch sa však názory nielenže nezblížili, ale naopak, ešte sa prehĺbili, a polemiky sa razantne vyostrili, čo by však samo osebe nebolo nejakou zvláštnosťou či negatívnym javom. Znepokojujúcim signálom je ale fakt, že nositeľ opačného názoru sa stáva v očiach oponenta buď nevedomec, hlupák alebo zapredanec nejakých temných zahraničných či domácich síl, nepriateľ národa a štátu. Polemiky sa nevedú už iba medzi jednotlivými historikmi, ale sa kolektívne rozširujú na celé inštitúcie – podľa toho, na ktorom ústave konkrétny oponent pracuje. Myslím, že konkrétnych príkladov na potvrdenie takýchto expresívnych hodnotení v historickej publicistike, no aj na stránkach odborných časopisov je dostatočný počet. Autorov spomínaných vyjadrení nechávam v anonymite nie z opatrnosti, ale preto, že sa nepatrí polemizovať s neprítomnými kolegami, ktorí nemôžu bezprostredne na kritiku reagovať.

Predsa však chcem uviesť niekoľko ilustrácií, hoci som si vedomý, že ich výber je ovplyvnený mojím subjektívnym názorom. Oblúbenou verbálnou zbraňou, hojne používanou v polemikách, je označenie oponenta za prívrženca nejakej ideológie alebo politického smeru. Ak pred novembrom 1989 bolo najčastejšie a svojím spôsobom pre autora aj najnebezpečnejšie obvinenie z nemarxistického či nacionalistického prístupu k štúdiu a interpretácii dejín, dnes, ešte aj 20 rokov po prevrate sa používa tiež toto obvinenie, lenže v opačnom garde. Označovanie monografie či štúdie za výplod marxistickej historiografie, resp. za jej prežitok či suchú ratolesť má najlepšie poslúžiť na odbornú či morálnu diskvalifikáciu a dehonestáciu príslušného autora. Je príznačné, že oboma týmito hodnotiacimi modifikáciami prešli viaceré – spravidla v rámci svojej témy – špičkové práce. Uvediem z nich aspoň Liptákovo Slovensko v 20. storočí(4), resp. Jablonického monografiu Z ilegality do povstania(5).

Spomínané knihy boli už krátko po svojom publikovaní kvalifikované ako nemarxistické či protimarxistické, a v súčasnosti sú označované novými kádrovníkmi slovenskej historickej obce za diela vychádzajúce „z rámca oficiálnej marxisticko-leninskej ideológie a marxistickej koncepcie slovenských dejín“(6). Mimochodom, bolo by si už po dvadsiatich rokoch dobre uvedomiť, ako na to poukázal vo svojej monografii Najpolitickejšia veda A. Hudek(7), že to, čo sa u nás štyridsať rokov považovalo za marxistickú historiografiu, bola iba zvludgarizovaná ideológia či primitívna podoba jedného z existujúcich filozofických systémov. Popri značovaní historikov marxistickými hriechmi sa stále viac používajú obvinenia z čechoslovakizmu, z národného nihilizmu, z liberalizmu a v skrytej forme aj zo sionizmu, keď sa skúma nielen odborná stránka príslušných prác, ale hlavne podozrivý pôvod ich autorov. Podobné metódy sa používajú najčastejšie vtedy, keď oponentovi chýbajú pri polemike presvedčivé argumenty.

Pred dvadsiatimi rokmi na 10. zjazde SHS sa nadhodila otázka potreby racionálneho zhodnotenia miesta slovenskej exilovej historiografie a jej komparácie s domácim dejepisectvom. Táto úloha je aj po dvadsiatich rokoch stále aktuálna, teda nesplnená, čo je na škodu celého slovenského dejepisectva. Aj bez chýbajúcej analýzy však možno konštatovať, že pred 20 rokmi exilová historiografia, ktorá efektívne využívala, niekedy priam parazitovala na predchádzajúcich štyridsaťročných, ľahko dešifrovateľných deformáciách domáceho dejepisectva, mala vo verejnosti väčší kredit ako dnes. Korene poklesu jej dôveryhodnosti vidím až v nepochopiteľnej dogmatickej strnulosti viacerých jej čelných reprezentantov, neschopných alebo neochotných aspoň čiastočne modifikovať svoje, domácim i zahraničným výskumom presvedčivo prekonané predstavy o dejinách Slovenska, s ktorými odchádzali do emigrácie už viac ako pred 60 rokmi.

Iným problémom je, že aj dnes pojem slovenská exilová historiografia, hoci má viac smerov a známych autorov, sa stotožňuje takmer výlučne len s jedným jej ostro vyhraneným nacionalistickým ideovým prúdom. Ten však vždy bol a podnes je pri prezentovaní svojich názorov najუსilovnejší, najproduktívnejší a teda aj najznámejší. Vo vedomí spoločnosti, aj vďaka domácim epigónom, ambicióznym laikom a za výdatnej pomoci inštitúcie, ktorá sa pasuje za najlegitímnejšieho reprezentanta slovenských národných záujmov, zanechal spomínaný prúd síce výraznú, no po odbornej stránke málokedy prínosnú stopu. Pritom je paradoxom, že hoci jeho čelní reprezentanti žili celé desaťročia v demokratickom zahraničí, málokedy sa zapájajú do medzinárodných vedeckých diskusií v rámci európskeho historiografického kontextu.

Nevedno, či sa obávajú priamej vedeckej konfrontácie so zahraničnými autormi, ktorých nemôžu jednoducho označiť za nositeľov marxistickej historiografie. Tu si pomáhajú obviňujúcim tvrdením, že zahraniční historici, až na malé výnimky, sú ovplyvnení liberalistickým, čechoslovakistickým alebo účelovo nepriateľským výkladom slovenských dejín, čo potom u nich vedie napríklad ku kritickým postojom voči režimu vojnového slovenského štátu a jeho reprezentantom. Podobné obvinenia automaticky prenášajú aj na tých domácich historikov, s ktorými prichádzajú do názorových konfliktov: „Takíto ľudia sú smutné obeť ideologickej lži a nenávisť, ktorým sa dosiaľ neotvorili oči... Alebo sú to cudzinci, – a tí sú najkrikľavejší – ktorí s dušou národa nikdy nezrástli a ktorým je aj dnešná Slovenská republika trňom v oku. Opozítnosť týchto ľudí je ohromujúca.“(8) Citované slová výstižne charakterizujú prístup ich autora k odborným polemikám. Anticipujú z akých (rozhodne nie odborných) dôvodov by bolo treba dehonestovať, resp. profesionálne umlčať názorového oponenta, ktorého však najprv treba označiť za nepriateľa národa a štátu. Len treba vyčkať príhodný čas, vhodnú príležitosť a priaznivú politickú konšteláciu...

A ešte jedna poznámka na margo porovnania stavu sebareflexie slovenskej historiografie pred dvadsiatimi rokmi a dnes: Týka sa angažovania laikov, dakedy doslovných šarlatánov v odborných diskusiách. Všeobecne platilo a aj dnes platí jedno nepísané pravidlo: Čím menej znalostí o problematike, tým väčšie sebavedomie a neochvejné presvedčenie o jedinej vlastnej pravde. Vlastná neznalosť sa považuje za všeobecnú úroveň poznania konkrétnej dejinnej udalosti či osobnosti. V porovnaní so situáciou spred 20 rokov však možno konštatovať, že intenzita insitného výkladu historických problémov zo strany laikov je dnes predsa len viditeľne slabšia. Pomôžem si slovami francúzskej historičky Laurence de Cockovej, ktoré povedala v rozhovore pre slovenský internetový časopis Forum histórie(9). Autorka v ňom pri štúdiu a interpretácii dejinných udalostí rozlišuje historický prvok a pamäťový prvok, ktorý sa nemá dejepiscami podceňovať, ani odmietať, lebo profesionálna historická obec nesmie považovať minulosť za svoj nedotknuteľný majetok. Zároveň sú však historici povinní

verejnosti objasniť, čo spadá do oblasti histórie a čo do oblasti pamäti. Angažovanie sa laikov vo výklade dejín má niekoľko príčin: a) podať vlastnú výpoveď o prežitých udalostiach; b) prezentovať vlastné ideové a politické postoje cez vybrané historické udalosti; c) túžba tlmočiť svojim súčasníkom konečné alebo zamlčané pravdy o kontroverzných dejinných udalostiach, lebo profesionálna historiografia to nie je schopná urobiť a navyše protirečivými vysvetleniami ich zahmlieva. Všetky tri naznačené príčiny sa navzájom prekrývajú, dopĺňajú. Ich spoločným menovateľom je väčšia či menšia nedôvera voči profesionálnym historikom.

Pokiaľ porovnáваме postavenie historiografie v spoločnosti, resp. vzťah politickej moci k historikom, nemožno povedať, že s odstupom dvadsiatic rokov tu nastali nejaké podstatné zmeny. Politika – bez ohľadu na svoju ideovú orientáciu – si v tomto vzťahu uchovala svoju tradičnú pozíciu: Požaduje od historikov v prvom rade potvrdenie legitimacy vlastných činov a vlastných pragmatických, často krátkodobých cieľov, ktoré jej majú v najbližších voľbách priniesť nejaké hlasy. Pokiaľ nenájde pre svoje zámery pochopenie a podporu u relevantných historických inštitúcií, tak si zavolá na pomoc vždy pripravených jednotlivcov či skupín z radov historickej obce, no aj spomedzi ambiciózných amatérov, ktorých si politici vyberajú za svojich mediálnych poradcov, majúcich v náplni práce aj písanie oficiálnych prejavov pri príležitosti osláv historických výročí a udalostí. Treba však povedať, že je tu aj spätná väzba. Svedčí o tom až prekvapujúco veľký počet profesionálnych historikov, ktorí vstúpili do aktívnej politiky, kde obsadzovali aj ministerské, poslanecké, resp. diplomatické posty alebo aspoň na ich získanie kandidovali. Podľa mojej mienky, boli to zväčša dosť nešťastné, nevydarené aktivity, ktoré neposilnili dôveru verejnosti voči historikom; skôr naopak.

Vo vzťahu medzi politikou a dejepisectvom je možno pozorovať ešte jeden jav, ktorý akoby pripomínal dávnejšie praktiky. Politici v záujme svojich predvolebných alebo dlhodobějších cieľov vyslovia nejakú tézu a od historikov očakávajú, že ju budú naplňovať odbornými argumentmi. Vcelku oprávnené sa domnievajú, že im na pomoc priskočí aspoň časť historickej obce. V čerstvej pamäti sú ešte spory, (alebo pseudospory?) okolo Svätopluka, starých Slovanov, Jura Jánošíka ako symbolu bojovníka za sociálnu spravodlivosť, odhaľovania sôch, búst, pamätných tabúľ bývalým politikom, prijímanie zákona o A. Hlinkovi, avizovanie prípravy zákona o A. Dubčekovi atď.

Mimochodom, v modernej a demokratickej spoločnosti je absurdné, aby politické strany v mene svojich utilitárnych cieľov určovali právnymi normami vzťah občana k dejinám. Podobné snahy vždy skončili a zrejme aj v budúcnosti skončia neúspešne, prinesú iba kontraproduktívne výsledky. Občas by si to mohli vari uvedomiť aj politici, ktorí sa tak radi odvolávajú na históriu ako na údajnú učiteľku života, hoci z jej pomyselnej knihy nikdy – okrem hesiel a fráz – asi nič nečítali a vlastne ani nemajú najmenší záujem, okrem vzácnych výnimiek, ju bližšie poznať. Tento stav sa dá ilustrovať jedným významným, málo povzbudzujúcim porovnaním: Na začiatku deväťdesiatych rokov iniciovalo vedenie vtedajšej Slovenskej národnej rady (SNR) poriadanie vedeckých konferencií so zahraničnou účasťou, venovaných viacerým kľúčovým otázkam moderných slovenských dejín. SNR historikom poskytla svoje priestory a spolufinancovala im aj vydanie publikácií z týchto podujatí. Dnes, keď sa sústavne znižujú dotácie pre vedecký výskum, je podobný prístup ústavných činiteľov k historickej obci priam nepredstaviteľný, neveriteľný. Politici sa radšej zúčastňujú odhaľovania pamätníkov či iných jubilejných oslavných akcií, kde prednášajú prejavy napísané k danej téme neraz úplne nekvalifikovanými poradcami, ktorí do nich však v hojnej miere umiestňujú nacionalistické, pseudovlastenecké frázy. Pokiaľ má ústavný činiteľ vysloviť svoj osobný názor na nejakú citlivú historickú udalosť, resp. osobnosť, ktorá je navyše práve objektom živého spoločenského diskurzu, tak sa priamej odpovedi spravidla

alibisticky vyhne s tým, že to je otázka, ktorú musia riešiť a odpovedať na ňu historici. A nakoniec ešte jeden doslovne trápny príklad typického vzťahu politikov k dejepisectvu: Poslanec Národnej rady SR, ako člen komisie, ktorá má posúdiť budúcnosť jedného historického pracoviska na Slovensku, bez elementárnej znalosti problému, o ktorom má rozhodovať, sebavedome arogantne vyhlási, že jedna veta v umeleckom filme (ten videl) urobila pre poznanie konkrétneho úseku dejín viac, než desaťročná činnosť príslušného ústavu (z jeho produkcie však zrejme nič nečítal).

Po takýchto skúsenostiach a poznatkoch, by sme si vari aj my mohli zobrať príklad od francúzskych kolegov, ktorí vytvorili Výbor ostražitosti voči verejnému používaniu histórie(10). Nie som si však istý, či by nám takáto inštitúcia u nás nejako výraznejšie pomohla. Mimochodom, je paradoxom, že pre vykonávanie väčšiny profesií, resp. odborných činností, vrátane získania vodičského preukazu, musí príslušný adept podstúpiť školenie, resp. odborné skúšky, ktoré dokážu jeho spôsobilosť alebo neschopnosť vykonávať konkrétne zamestnanie. Pri vstupe do politiky táto povinnosť odpadá a ľudia, ktorí prijímaním zákonov viac alebo menej rozhodujú o najbližších rokoch vývoja celej spoločnosti, nemajú o jej dejinách často ani základné vedomosti.

Nechcem však, aby moje poznámky vyznievali iba pesimisticky. Boli možno niekde príliš kritické a som si plne vedomý, že nemusia vždy reálne odrážať skutočnú situáciu v slovenskej historickej obci a preto nie každý z kolegýň a kolegov sa s nimi stotožní. Dovoľte mi však predsa len ešte jednu opovážlivosť: zopakovať alebo aspoň parafrázovať záverečné slová z môjho vystúpenia na zjazde SHS pred dvadsiatich rokov. Možno to znie až príliš domýšľavo, no domnievam sa, že ich obsah je aktuálny ešte aj dnes: Musíme sa zbaviť ilúzií a sebaklamu, že pred nami je ničím nezaťažený, úplne nezávislý výklad našich dejín. Treba sústavne presviedčať verejnosť i politikov, ktorí nám vždy budú chcieť dávať úlohy, že historici nemajú čarovnú moc, aby prostredníctvom utilitárneho výkladu minulosti riešili aktuálne spoločenské problémy prítomnosti. Historiografia, pokiaľ má byť skutočnou vedeckou disciplínou, bude stále iba hľadať, ponúkať vysvetlenia, objavovať, no aj sa myliť, bude klásť ľuďom znepokojujúce otázky, bude kultivovať ich vedomie, ale tiež im búrať legendy, ilúzie a emocionálne predstavy o vlastných národných a štátnych dejinách. Nie je to síce najvd'áčnejšia, ale som presvedčený, že najdôležitejšia úloha dejepisectva.

Citovaná literatúra:

- (1) Ako sa vidíme sami a ako nás vidí verejnosť. In Historický časopis, 1991, roč. 39, č. 4-5, s. 488-491.
- (2) Niektoré materiály z valného zhromaždenia boli publikované v Historickom časopise, 1990, roč. 38, č. 5.
- (3) Bližšie História. Revue o dejinách a spoločnosti, september – október 2006, č. 5; Internetový časopis Forum histórie, 2008, č. 2.
- (4) LIPTÁK, Ľubomír. Slovensko v 20. storočí. Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1968.
- (5) JABLONICKÝ, Jozef. Z ilegality do povstania.(Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava : Nakladateľstvo Epoque, 1969.
- (6) Historický zborník, 2005, roč. 15, č. 1, s. 195.
- (7) HUDEK, Adam. Najpolitickejšia veda. Slovenská historiografia v rokoch 1948 – 1968. Bratislava 2010.
- (8) MÁJEK, Stanislav (zostavovateľ). Dr. Jozef Tiso. Zborník z vedeckého seminára v

Bratislave 22. septembra 2001. SAH, Bratislava, 2002, s. 61.

(9) Úlohy historika vo verejnej diskusii. In Forum histórie, 2011, č. 1, s. 1-5